

Forord

Sanksjoner og påvirkning

2014 har sett den største konfrontasjonen mellom Russland og vestlige land siden den kalde krigen, og dermed også et vell av analyser som forsøker å forklare hvorfor det har blitt slik. To hovedstrømninger kan identifiseres i disse analysene. Den ene fremfører at Vesten har vært for myk mot Russland: Hvis USA og EU ikke hadde vært unnvikende og feige overfor et stadig mindre demokratisk og mer revansjistisk Russland med Putin ved roret, ville Russland ikke ha kunnet tillate seg hverken Georgia-krigen i 2008 eller annekteringen av Krim i 2014.

Den andre hovedstrømningen går i helt motsatt retning. Den legger vekt på at russisk utenrikspolitisk opptreden egentlig er en logisk følge av at vestlige land konsekvent har ignorert Russlands interesser. Særlig gjelder dette utvidelsen av NATO, som Moskva har oppfattet som fiendtlig og rettet mot Russland.

Disse to posisjonene legger ulike føringer for hvordan sanksjoner mot Russland bør innrettes. Den første vil typisk anse at harde sanksjoner endelig vil kunne tvinge Russland til fornuft. Den andre vil fremholde at sanksjoner – selv om de vil kunne ha stor *virkning* – ikke nødvendigvis vil ha den ønskede *konsekvensen*. For eksempel mener Clifford G. Gaddy og Barry W. Ickes at det er en stor feil å anta at Russland vil reagere på sanksjoner på samme måte som vestlige land ville gjort: Hvis russiske myndigheter hadde «delt vår preferansestruktur, ville de ikke ha annektert Krim til å begynne med».¹ De argumenterer for at harde sanksjo-

1. Clifford G. Gaddy and Barry W. Ickes (2014: 1) Beyond the Sanctions: Russia, the West, and Ukraine. Tilgjengelig på <http://econ.la.psu.edu/~bickes/beyonddsan.pdf>. Lesedato 16. juni 2014.

ner kan ha den uintenderte konsekvens å styrke Putins posisjon ved å befeste fortellingen om at Russland er omgitt av fiender, og at det er omverdenens fiendtlighet – og ikke russiske myndigheters politikk – som er årsaken til eventuelt tøffere tider.

Hvordan vestlige lands russlandspolitikk bør være er åpenbart et viktig spørsmål, og det samme gjelder spørsmålet om hvordan denne politikken burde ha sett ut i tidligere år. Likevel: Kanskje overdriver både de som mener at Vesten burde vært hardere og de som mener at Vesten burde vært mykere betydningen av vestlig politikk for den russiske politiske utviklingen. Samtidig er det hevet over tvil at Kremles politikk er i endring, og en inngangsport til disse endringene er å se på hva som kjennetegner det prosjekt russiske myndigheter tilbyr sin befolkning.

Siden 1991 har det blitt skrevet mye om nasjonsbygging – om hva som har vært de styrende klassers prosjekt for å bygge en følelse av fellesskap og tilhørighet i Russland og de andre landene som inntil da hadde vært en del Sovjetunionen. I dag er nok selve begrepet «nasjonsbygging» mindre utbredt når det gjelder Russland, men det betyr ikke at disse problemstillingene ikke lenger har betydning. Tvert om: Russiske myndigheter bedriver en konstant søken etter måter å sørge for enhet og samhold i det russiske samfunnet. Et Russland hvor ulike aktører jobber sammen mot felles mål er ansett som nødvendig for landets fremgang. Samtidig ser makthaverne på et «konsolidert samfunn» som en betingelse for å holde på egen makt.

Den politiske utviklingen i 2014 har gitt grobunn til mange spørsmål. Blant disse er i hvilken grad stolthet over Russland som stormakt er i ferd med å ta over for økt levestandard som viktigste legitimeringskilde for Kreml. Og i lys av økt fokus på etniske rusere i Ukraina og på Krim er det verdt å spørre om patriotismen og nasjonalismen Kreml tilbyr er i ferd med å bli mer etnisk og ekskluderende heller enn basert på tilhørighet til staten Russland – *russkij* heller enn *rossijskij*? Hva slags konsekvenser vil denne endringen i så fall ha for samholdet blant russiske borgere?

Den første artikkelen i denne utgaven av *Nordisk Østforum* tar opp flere av disse store spørsmålene. Gudrun Persson diskuterer hvordan russiske myndigheter søker å forme det russiske nasjonale selvbildet, og argumenterer for at de i stadig større grad har koblet spørsmålet om identitet til spørsmålet om Russlands sikkerhet – identitetspolitikk blir også sikkerhetspolitikk. Hun fokuserer spesielt på utviklingen innenfor det militære, utenrikspolitikken og forholdet til den russisk-ortodokse kirken. Artikkelen

burde slik også tjene som en nyttig oversikt over viktige utviklingstrekk i offisiell russisk politikk i de senere årene.

Artikkel nummer to ser på et annet spørsmål som dessverre har vært aktuelt helt siden tidlig nittital. Det finnes i dag 250 000 internt fordrevne (*internally displaced persons* – IDP-er) i Georgia som et resultat av konfliktene i Abkhasia og Sør-Ossetia på 1990-tallet og i 2008. Mange unge internt fordrevne har aldri bodd på det stedet deres foreldre en gang flyktet fra. Minna Lundgren ser på hvordan unge abkhasiske IDP-er og deres foreldre opplever stedlig tilhørighet. Hvordan er det å ha et «hjem» man ikke kan nå, spesielt når man faktisk aldri en gang har vært der som «hjemme» er definert å være?

I denne utgavens siste fagartikkel ser Johanna Lindbladh på hvordan Tsjernobyl-katastrofen har blitt fremstilt i film og litteratur etter Sovjetunionens oppløsning. Hun viser at Tsjernobyl ikke bare har vært et symbol for sammenbrudd og apokalypse, men også en katalysator for gjenfødelse og et nytt liv etter Sovjetunionen.

Kristian Lundby Gjerde og Natalia Moen-Larsen
(*fungerende redaktører*)